

Муниципальное образование «Закаменский район»
Муниципальное казенное учреждение
«Закаменское районное управление образования»
Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
"Ехэ – Цакирская средняя общеобразовательная школа"

«Рассмотрено»
на заседании МО учителей
начального цикла
Олигарова /Банзарханова О.В./
Протокол № 1
от «29» 08 2017г.

«Согласовано»
Заместитель директора школы
по УВР
Олигарова Цырендоржиева О.М./
«30» 08 2017 г.

«Утверждено»
директор школы
Тубшинова /Б.Ц. Тубшинова /
Приказ № 57
от «31» августа 2017г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по родному языку

Автор учебника: Р.С. Дылыкова
Класс: 4
Количество часов: 68
Учитель: Соктоева Дэнсэма Мункожаргаловна

Ехэ – Цакир

2017

Тайлбари бэшэг

4 классай буряад хэлэ үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулхан баримта бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- Закон Российской Федерации» Об образовании" ФЗ РФ № 273 от 29.12.2012 г.;
- Закон Республики Бурятия "Об образовании" № 240-V от 13.12.2013 г.;
- Приказ Минобрнауки «Об утверждении и введении в действие федерального образовательного стандарта начального общего образования» № 373 от 06.10.2009;
- Приказа Минобрнауки РФ от 26 ноября 2010 г. № 1241 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 6 октября 2009 г. N 373;
- Примерная основная образовательная программа начального общего образования, одобренной решением федерального учебно-методического центра (протокол № 1/15 от 08.04. 2015 г.);
- Приказ Минобрнауки РФ от 26.01. 2016 г. № 38 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утвержденный Минобрнауки РФ от 31.03. 2014 г. № 253»;

Бага наһанай үхибүүдые эрдэм бэлигтэ хургаха, алишье талаһаа болбосорон хүгжөөхэ, ажабайдалай үргэн замда өөрынгөө арга боломжонуудые хэрэглэжэ шадаха хүсэд дүүрэн дадалнуудые олгуулха зорилготой хуралсалай системэ болоно.

Энэ хуралсалай гол зорилго хадаа үхибүүн бүхэниие хүгжөөн хургаха, тэдэнэй мэдэсэ, шадабари, дүй дүршэлнүүд хурагшадай хүгжөөлгын үндэһэ хуури боложо үгэхэ зэргэтэй.

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ шудалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдхэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Эхин хургуулиин шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые һайнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо,

түрэнэн тоонто нюотагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хугаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудые бээлүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгүй.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа **гол шухала гурбан бүлэгһөө** бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ бээлүүлэгдэхэ болоно.

Эхин классуудта буряад хэлэ зааха **гол зорилгонууд** гэхэдэ:

- хурагша бүхэниие зүбөөр, хайнаар, уран гоёор, удхыень ойлгуулан уншуулжа хургаха;

- эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха;

- үхибүүн бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;

- үхибүүдэй аман хэлэлгы баяжуулха, ухаан бодолыень хүгжөөхэ

методическа аргуудые хэрэглэхэ;

- оршон тойронхи юумэнүүд тухай хурагшадай мэдэсые улам саашань үргэдхэхэ.

Хэшээлдээ «Буряад хэлэн» гэжэ ном ажалай дэбтэртэйнь барина. Авторнууд: Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б.: 4-дэхи класс.- Улаан – Үдэ: ГБУ РЦ «Бэлиг» хэблэл, 2012 он; Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

Хуралсалай жэл соо 68 час үгтэнэ.

«Буряад хэлэн» программын гол бүлэгүүд:

Хэлэлгын хубинууд – 40 час

Мэдүүлэл- 8 час

Хэлэлгын нюусанууд – 9 час

Эрьежэ хойшоо харагты – 11 час

Хамта дээрээ – 68 час

4 классай буряад хэлээр тематическа түсэб
Неделидэ 2 час, жэл соо – 68 час.

№	Үгтэһэн саг	Хэшээлэй темэ
Хэлэлгын хубинууд – 40 час		
1	1	Хэлэлгын ямар хубинуудые мэдэхэбтэ?
2	1	Алибаа юумэ нэрлэһэн үгэнууд, ямар хэлэлгын хуби болоноб?
3	1	Юумэнэй нэрэ ямар тодо хэрэглэдэг бэ?
4	1	Юумэнэй нэрэнууд бултадаа олоной тоодо хэрэглэдэг гуу?
5	1	Зохилдол гэжэ юун бэ?
6	1	Шалгалтын худэлмэри
7	1	Алдуунууд дээрэ худэлмэри
8	1	Зохилдолой хоердохи аргаар ямар юумэнэй нэрэнууд хубилхаб?
9	1	Зохилдолой гурбадахи аргаар ямар юумэнэй нэрэнууд хубилхаб?
10	1	Олоной тоогой тухэлтэй нэрэнууд яажа зохилдодог бэ?
11	1	Шалгалтын худэлмэри
12	1	Алдуунууд дээрэ худэлмэри
13	1	Нэрын падеждэ хэрэглэгдэһэн юумэнэй нэрэ.
14	1	Хамаанай падежэй юумэнэй нэрэнууд соо ямар уургэтэйб? Изложени «Шагдар»
15	1	Зүгэй падеж. Хэндэ ? Юундэ? Хаана ?
16	1	Нэрын болон уйлын падежэй тухэлтэй
17	1	Зэбсэгэй, гаралай падеж.
18	1	Н- хашалган нуултэй юумэнэй нэрэнууд уйлын падеждэ ямар тухэлтэй
19	1	Түлөөнэй нэрэ: ойлгосо. Түлөөнэй нэрын нюур
20	1	Түлөөнэй нэрын зохилдол
21	1	Шалгалтын тест «Түлөөнэй нэрэ»
22	1	Үйлэ үгэнүүд: тэдэнэй илгарал
23	1	Үйлэ үгэнүүдэй сагууд
24	1	Үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудые бэшэхэ дүримүүд
25	1	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга
26	1	Изложени «Гэрэй турлааг»

27	1	Үйлэ үгэнүүдтэй буруушааһан частицануудыг бэшэлгэ
28	1	Үйлэ үгэнүүдтэй үшөө ямар частицанууд бэшэгдэдэг бэ?
29	1	Шалгалтын тест «Үйлэ үгэ»
30	1	2-дохи четвертин хүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест
31	1	Тэмдэгэй нэрэ
32	1	Үгын удха: синонимууд, антонимууд, омонимууд, сэхэ ба шэлжэһэн удха
33	1	Тоогой нэрэ: ойлгосо
34	1	Тоогой нэрэнүүдэй хуури
35	1	Шалгалтын тест «Тоогой нэрэ»
36	1	Наречи: ойлгосо
37	1	Наречи – мэдүүлэлэй гэшүүн
38	1	Наречинүүдэй удхаараа илгарал
39	1	Шалгалтын диктант
40-41	2	Мэдүүлэл – хэлэлгын гол единица
42	1	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд – мэдүүлэлэй грамматическа хуури
43	1	Шалгалтын тест
44	1	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд
45-46	2	Нэгэ түрэл гэшүүдэй частицануудаар холболго
47	1	Изложени «Санитар нохой»
48	1	Текстын темэ болон гол удха
49	1	Хэлэлгын стильнүүд
50	1	Уран найханай стиль, тэрэнэй илгарал
51-52	2	3-дахи четвертин хүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест. Алдуунууд дээрэ ажал.
53-54	2	Номой стиль, тэрэнэй илгарал
55	1	Шалгалтын диктант
56	1	Шалгалтын изложени
57	1	Үгэ тухай юу мэдэхэбта?
58	1	Шалгалтын ажал
59	1	Абяан ба үзэг тухай юу мэдэхэбта?
60	1	Бэхижүүлгэ.

61	1	Мэдүүлэл тухай юу мэдэхэбта?
62	1	Үзэһэнөө дабталга
63	1	Хэлэлгын нюусанууд тухай юу мэдэхэбта?
64	1	Шалгалтын диктант
65	1	4-дэхи четвертиин һүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест
66	1	Интегрированна шалгалтын хүдэлмэри
67-68	2	Жэл соо үзэһэнөө дабталга ба бэхижүүлгэ

Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу мэдэхэ ёһотойб:

- олоной тоогой түхэл абадаггүй юумэнэй нэрэнүүд тухай;
- зохилдохо гурбан арга, юймэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй бэшэгдэхэ тухай;
- олоной тоогой түүхэлтэй үгэнүүдэй зохилдохо тухай;
- юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- түлөөнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: удха, ганса ба олоной нюурай түлөөнэй нэрын зохилдол;
- үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудай зүб бэшэлгэ тухай;
- үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулха тухай, нюурай частицанууд тухай;
- частицануудай үүргэ тухай, буруушааһан частицануудай үйлэ үгэтэй бэшэгдэхэ тухай;
- бусад частицануудай үйлэ үгэтэйбэшэгдэхэ тухай, тэдэ частицануудай үүргэ;
- тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ үгын сэхэ ба шэлжэһэн удха тухай харуулха;
- тоогой нэрэ ба тэрэнэй удха: хэды? хэдыдэхи? гэжэ асуудалнууд, тоолоһон, дугаарлаһан тоогой нэрэнүүдэй янзанууд, тоогой нэрын һуури, тоогой нэрын үүргэ;
- наречи тухай ойлгосотой байха: удха, хана? хэзээ? хайшаа? хэдыдэ? яажа? ямараар? хэр зэргэ? гэжэ асуудалнууд, мэдүүлэл соохи үүргэ, наречинүүдэй илгарал(сагай, байрын, зэргын);
- мэдүүлэлэй шухала гэшүүд тэрэнэй грамматическа һуури болоно гэжэ мэдэхэ;
- мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд тухай;
- союзуудай үүргэ тухай, нэгэ түрэл гэшүүдэй бэшэлгэ тухай;
- текстын гол удха болон темэ хоёрой холбоон;
- хэлэлгын стильнүүд тухай: уран зохёолой, яряанай, һуралсалай номой, сонин газетын;
- изложени бэшэжэ шадаха ёһотой.

Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу шадаха ёһотойб:

- Багшанарай болон хамта һураһан үхибүүдэй хандалгада харюусаха;
- Һургуулидаа болон класс соо үхибүүдээр, ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэдөө, хэлэлгын журам баримталха;
- Үгүүлэлэй илгарал хоолойгоороо зүб харуулха;

- Нуралсалай болон нуралсалай бэшэ номуудые хэрэглэхэ;
- Хэблэмэл ба бэшэмэл текстнүүднээ үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые буулгажа абаха, ехэ ба бага үгэнүүдэй холболто зүб бэшэхэ;
- Багшын хэлэжэ үгэхэдэ зүб бэшэхэ
- Үгэнүүдые хэлэхэдэ, тэдэнэй схемэнүүдые бэшэхэ. Хэлэжэ үгэхэдэ мэдүүлэлэй схемэ табиha. Өөхэдөө мэдүүлэл ханаха;
- Хэлэнэн абяануудые шэхээрээ илгахa;
- Аялган ба хашалган абяануудые илгахa, зөөлэн ба хатуу, хонгёо ба бүдэхн абяануудые илгахa;

Багшын ба үхибүүдэй хэрэглэхэ литература:

- Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Дарижапова «Диктантнуудай ба изложенинүүдэй суглуулбари».
- С.Ц. Содномов «Диктантнуудай суглуулбари». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2006.
- В.Д. Патаева «Буряад уран найхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ, 1995
- Л.Д. Шагдаров «Буряад, ород оньһон, хошоо үгэнүүд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 1996.
- С.А. Ошорова «Буряад аман зохёол». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Б.Б. Лхасаранова «Буряад хэлэнэй орфоэпи». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Д.С. Базарсадаева «Булагай эхин». Агын хэблэлэй байшан, 2003.
- В.Б-Н. Намсарайн «Буряад онтохонууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- В.Ш. Гулгаров «Буряад үльгэрнүүд» Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- С.Д. Бабуев «Магтаал, үрээл, соло». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1995.

- С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ,1992
- К.М. Черемисов «Ород- буряад словарь». Улаан – Үдэ, 1988.
- Ц.Б. Будаев «Онһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- Д.Д. Могоева «Тухатай болооб». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- Д.Н. Сультимов «Гуталгүй гулабхаа». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл,1993.
- Д.Д. Ошоров «Сасуутан ». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- У.Е. Мангутова «Сагаалганай наадан салгидаһаар...». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2007.
- Д.Д. Ошоров «Табан хурган». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл,1997.